

Лекція № 6. МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Мета: проаналізувати особливості діяльності Міжнародної організації з регулювання міжнародної торгівлі: Світової організації торгівлі; Міжнародної організації із стандартизації; виокремити характерні особливості функціонування Міжнародного агентства з атомної енергії, Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ-WHO).

План

1. Міжнародні організації з регулювання міжнародної торгівлі.
2. Світова організація торгівлі: історія створення, організаційна структура, процедура вступу.
3. Співробітництво України з Світовою організацією торгівлі.
4. Міжнародні організації з стандартизації.

Основні поняття терміни і поняття

Міжнародна торгівля, міжнародні організації з регулювання міжнародної торгівлі, Світова організація торгівлі, Міжнародна організація із стандартизації, Міжнародне агентство з атомної енергії

Основні теоретичні положення

1 Міжнародні організації з регулювання міжнародної торгівлі

Торговельна політика і проблеми світової торгівлі є об'єктом діяльності багатьох регіональних, галузевих, глобально-універсальних інститутів, як міжурядових, так і неурядових. Усі вони створюють систему міжнародних організацій, що здійснюють координацію і багатостороннє регулювання міждержавних торгово-економічних відносин. Основні напрямки діяльності в цій сфері передбачають створення договірно-правової основи торговельно-економічних відносин, включаючи найважливіші принципи та норми; вироблення домовленостей щодо застосування на національному рівні комплексу торговельно-політичних засобів впливу на міждержавні зв'язки; сприяння досягненню домовленостей і розв'язанню спірних проблем; обмін інформацією і досвідом організації торговельно-економічних зв'язків. До групи глобально-універсальних організацій належать такі, які географічно і за характером діяльності в сфері торгівлі тяжіють до глобальних (всесвітніх) і універсальних (загальної компетенції) організацій. У міжнародній торгівлі до глобально-універсальних належать: три органи ООН – Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Міжнародний торговельний центр; міжурядові організації –

Всесвітня митна організація (ВМО), Бюро міжнародних виставок (БМВ); неурядові організації – Міжнародна торговельна палата (МТП), Спілка міжнародних ярмарків (СМЯ). До регіональних організацій торговельного спрямування належать усі регіональні економічні угруповання, оскільки спільною рисою цих наддержавних організацій є інституціональне закріплення вже існуючого (або бажаного) ступеня розвитку інтеграції. Відомо, що регіональне інтеграційне угруповання проходить у своїй еволюції обов'язкові стадії торговельної інтеграції: зону преференційної торгівлі, зону вільної торгівлі і митний союз. На наступних стадіях розвитку економічної інтеграції, як-от спільний ринок та економічний союз, торговельні проблеми, як свідчить досвід ЄС, не тільки не зникають, а й ускладнюються. Поміж регіональних організацій з найбільш розвинутою торговельною функцією можна назвати Північноамериканську зону вільної торгівлі (НАФТА), Центральноамериканський спільний ринок (ЦАСР), Латиноамериканську асоціацію інтеграції (ЛАІ), Південний спільний ринок (МЕРКОСУР), Митний та економічний союз Центральної Африки (МЕСЦА), Спільний ринок Східної і Південної Африки (СРСПА) та ін. Галузеві організації, об'єктом діяльності яких є окремі галузі світової торгівлі, можна поділити на міжурядові і неурядові. На окремих світових товарних ринках важливу роль відіграють міжнародні товарні організації, метою яких є спостереження за реалізацією міжнародних товарних угод, і між державні організації країн-виробників, країн-експортерів і країн-імпортерів сировини, метою яких є посилення національного контролю над природними ресурсами і стабілізація цін на ринках сировинних товарів. До міжурядових галузевих організацій належать: у промисловості – Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародна рада з олова, Асоціація країн-експортерів залізної руди (АПЕФ), Міжурядова рада країн-експортерів міді (СИПЕК), Світова енергетична конференція тощо; у сільському господарстві – Міжнародна комісія з рису, Міжнародна угода з зерна, Міжнародний комітет з чаю, Міжнародна угода з цукру та ін.; у транспорті і зв'язку – Міжнародний комітет залізничного транспорту, Арабський поштовий союз тощо. Численні недержавні галузеві організації існують у формі міжнародних спілок виробників (підприємств, картелів, міжнародних асоціацій): Міжнародна конференція виробників електроенергії; Міжнародна спілка підприємств газової промисловості; Міжнародна федерація торговців сталлю, трубами і металами; Міжнародна асоціація з виробництва мила та миючих засобів; Міжнародна асоціація власників підприємств з виробництва шпалер; Картель з радіоапаратури; фосфатний, содовий, сірниковий, калійний, азотний, нафтовий, алюмінієвий, трубний, електроламповий картелі та сотні аналогічних об'єднань в усіх сферах виробництва. До групи міжнародних організацій із стандартизації і сертифікації належать організації, сферою компетенції яких є розробка міжнародних стандартів продукції в різних галузях, її сертифікація та консультативна і інформаційна діяльність. На глобальному рівні питаннями стандартизації і сертифікації продукції займаються Міжнародна організація із стандартизації (ІСО) і Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК), на

регіональному – Європейський комітет із стандартизації (СЕН), Європейський комітет із стандартизації в електротехніці (СЕНЕЛЕК), Міжскандинавська організація із стандартизації (ІНСТА), Міжнародна рада із стандартизації, метрології, сертифікації (НДР) тощо.

2 Світова організація торгівлі: історія створення, організаційна структура, процедура вступу

Світова організація торгівлі (СОТ) – це міжнародна організація, метою якої є розробка системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням. Головними цілями Організації є забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень, забезпечення прозорості торговельних процедур.

СОТ була створена у січні 1995 року після підписання відповідної багатосторонньої угоди у м.Марракеш (Марокко) 15 квітня 1994 року. СОТ стала правонаступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) – організації, яка проіснувала з 1947 по 1994 рік і нараховувала 128 членів. У рамках ГАТТ було проведено вісім раундів багатосторонніх переговорів, спрямованих на лібералізацію торгівлі, скасування тарифних обмежень та зниження митних зборів. У ході переговорів було укладено 28 угод, що формують основу нормативно-правової бази СОТ, основними з яких є ГАТТ, Генеральна Угода з торгівлі послугами (ГАТС), Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), Угода про вирішення спорів, Угода про сільське господарство, Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, Угода про технічні бар'єри в торгівлі, Угода про правила походження, Угода про процедури імпорту ліцензування, Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, Угода про субсидії та компенсаційні заходи, Угода про захисні заходи.

Станом на вересень 2015 року членами СОТ є 161 країна світу, 22 країни ведуть переговори щодо вступу до СОТ. Членство у СОТ передбачає обов'язкову участь у всіх багатосторонніх угодах, крім декількох з обмеженим колом учасників.

Вищим органом СОТ є Міністерська Конференція, яка скликається раз на 2 роки і приймає найбільш важливі рішення у сфері торгівлі. Керівний орган - Генеральна Рада СОТ. Засідання цього органу проводяться кожні два місяці для здійснення нагляду за функціонуванням організації і виконанням відповідних угод. Генеральна Рада також виступає в якості вищого органу для розв'язання спорів і проведення огляду торговельної політики країн-членів.

Секретаріат СОТ розміщується у Женеві, його очолює Генеральний директор, якому допомагають 4 заступники.

З 1 вересня 2013 року Генеральним директором СОТ є Роберто Азеведо (до обрання обіймав посаду Постійного представника Бразилії при СОТ та інших міжнародних економічних організаціях у Женеві).

3 Співробітництво України з Світовою організацією торгівлі

Процес вступу України до СОТ розпочався 30 листопада 1993 року, коли до Секретаріату ГАТТ було подано офіційну заявку Уряду України про намір приєднатися до ГАТТ. 5 лютого 2008 року у Женеві відбулося засідання Генеральної Ради СОТ, на якому було підписано Протокол про вступ України до СОТ.

10 квітня 2008 року Верховна Рада України прийняла законопроект «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». 16 квітня 2008 року Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України. Згідно з процедурами СОТ, 16 травня 2008 року Україна стала повноправним членом цієї Організації.

Вступ України до СОТ відкрив перспективи для розвитку національної економіки. Україна на абсолютно рівних умовах та правах з іншими членами організації бере безпосередню участь у формуванні новітніх правил торгівлі на світовому ринку у рамках поточного раунду багатосторонніх торговельних переговорів з метою максимального врахування національних інтересів нашої держави у торговельно-економічній сфері.

Як член СОТ Україна отримала право використовувати механізм врегулювання суперечок в рамках СОТ, що сприяє справедливому вирішенню будь-яких суперечок з приводу дотримання положень угод СОТ, які можуть виникнути у країні з її торговими партнерами. У рамках зазначеного механізму було позитивно вирішено ряд важливих питань, а саме дискримінаційного оподаткування, ліцензування деяких видів української продукції. Україна продовжує використовувати цей механізм СОТ, оскільки це є частиною системних зусиль, спрямованих на забезпечення та розширення присутності українських товарів на інших ринках.

Набуття Україною членства в СОТ створило необхідні передумови для підписання у червні 2010 року Угоди про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (Норвегія, Швейцарія, Ісландія та Ліхтенштейн), яка набрала чинності з 1 червня 2012 р.; стало потужним стимулом для започаткування переговорів з Європейським Союзом щодо створення зони вільної торгівлі. Політичну частину Угоди про асоціацію з Європейським Союзом України було підписано 21 березня 2014 р. Економічну частину цієї угоди було підписано 27 червня 2014 р.

Уряд України здійснює активну зовнішньоторговельну політику шляхом участі нашої країни у багатосторонніх торговельних переговорах та проводить ефективну роботу, спрямовану на реалізацію переваг членства України у СОТ з метою розширення експортних можливостей вітчизняних товаровиробників та захисту економічних інтересів держави на зовнішніх ринках.

Відповідальним за співробітництво України з СОТ центральним органом виконавчої влади визначене Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Для України, частка експорту в ВВП якої становить близько 50 %, набуття членства в СОТ у 2008 році та, внаслідок цього, встановлення чітких правил гри на світовому ринку та лібералізація зовнішньоторговельних режимів 161 (станом на 14.05.2015) країн-членів СОТ, на які припадає понад 95 % світової торгівлі, стало важливими чинниками та системним фактором забезпечення подальшого розвитку національної економіки.

Це стало початком важливого етапу повномасштабної інтеграції держави не лише у світову торговельну систему, а й у світову економіку.

Членство в СОТ дозволило вітчизняним експортерам отримати передбачуваний та сприятливий недискримінаційний режим на ринках членів Організації, можливість врегулювання поточних торговельних проблем і спірних питань як у дво-, так і багатосторонньому форматі.

Вступ до СОТ дозволив розпочати переговори про укладення угод про вільну торгівлю з основними та перспективними торговельними партнерами нашої держави, зокрема, з ЄС, Європейською асоціацією вільної торгівлі (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія), Чорногорією, Канадою, Туреччиною, Сінгапуром тощо.

Крім того, з набуттям членства в СОТ держава отримала розширені можливості використання інструментів торговельного захисту, захисних заходів у зв'язку з платіжним балансом, певних нетарифних заходів, механізму врегулювання спорів, перегляду рівня тарифного захисту (зв'язаних ставок ввізного мита) через процедуру зміни тарифних розкладів.

У рамках переговорного процесу щодо вступу України до СОТ ЄС і США надали нашій державі статус країни з ринковою економікою, що є важливим позитивним чинником під час проведення антидемпінгових розслідувань щодо українських товарів.

Вступ до СОТ вплинув на зменшення кількості обмежувальних заходів (антидемпінгових, компенсаційних, спеціальних), що застосовувались до української продукції іноземними країнами, з 40 у 2008 р. до 26 станом на 01.05.2015. При цьому значне зменшення застосованих заходів відбулось протягом перших років членства України в СОТ 2008-2010 рр. (з 40 до 30).

Набувши членства у СОТ, Україна отримала можливість брати безпосередню участь у багатосторонніх торговельних переговорах раунду "Доха-Розвиток" та переговорах з питань приєднання до СОТ нових країн-членів для реалізації інтересів держави у торговельно-економічній сфері.

Участь в інформаційній системі СОТ та використання переваг від участі у системі завчасного обміну інформацією надало можливість доступу українських підприємств до інформації та джерел отримання інформації щодо змін у торговельних режимах країн-членів СОТ, ініціювання діалогу та обговорень з метою покращення умов торгівлі.

У рамках реформування торговельного режиму Україна спрямовує зусилля на:

- запровадження чіткої, взаємної й ефективної співпраці між Урядом України та СОТ;
- забезпечення співробітництва з відповідними комітетами СОТ, участь в двосторонніх та багатосторонніх переговорах у рамках СОТ;
- забезпечення виконання зобов'язань України, взятих в рамках вступу до СОТ;
- ефективне застосування системи моніторингу для забезпечення відповідності правилам СОТ з метою запобігання можливим суперечкам з країнами – членами СОТ;
- реалізацію заходів, спрямованих на інформування громадськості та підтримку бізнесу у використанні системи переваг від членства в СОТ;
- сприяння українським експортерам у покращенні інформованості щодо доступу на ринки країн – членів СОТ.

4 Міжнародні організації зі стандартизації

Найбільш представницькими і найбільшими у світі є Міжнародна організація по стандартизації ISO, що створена в 1974 р. і Міжнародній електротехнічній комісії ІЕС – у 1906 р. У ISO входять 135 національних органів по стандартизації від країн, що знаходяться на різних ступенях економічного розвитку.

ISO розробляє добровільні стандарти, майже по всіх технологічних напрямках ділової активності у світі. Ці стандарти сприяють розробці, виготовленню, споживанню продукції і послуг, найбільш ефективних, безпечних і екологічно чистих. Це сприяє тому, щоб міжнародна і внутрішня торгівля були більш зручними і справедливими, а також захищали споживачів продукції і послуг і полегшували їхнє життя. ISO розробляє тільки ті стандарти, що вимагає ринок.

Ця робота здійснюється експертами, делегованими від промисловості і бізнесу, що замовили ці стандарти і потім будуть їх використовувати. Ці експерти поєднуються з фахівцями суміжних напрямків в урядових агентствах випробувальних лабораторіях. Опубліковані стандарти ISO відбивають досягнення міжнародної згоди на сучасному рівні у визначеній технологічній галузі. У ІЕС входить 61 національний комітет зі стандартизації.

Україна входить в ISO, ІЕС з початку 1993 р. Держстандарт України, знаходячись у статусі органа – члена в ISO і повного члена в ІЕС має більш вагомі права й обов'язки в цих міжнародних організаціях у порівнянні з національними органами країн з іншими статусами. Україна має право брати участь у роботі будь-якого технічного комітету і підкомітету, реалізувати своє право в голосуванні, бути обраної в керівні органи. Однак слід зазначити, що майже третина технічних комітетів (28%) національного секретаріату міжнародної стандартизації зовсім не приймали участі в роботі, біля половини (48%) брали участь в одержанні документів. Працювали приблизно чверть (24%), а участь України в ISO коштує щорічно 225 тис.

швейцарських франків, оскільки Центральний секретаріат ISO, ІЕС містяться в Женеві.

Завдяки членству Держстандарту України в ISO ми маємо можливість:

погоджувати національну технічну політику з технічною політикою, що проводять торгові партнери України, і захищати інтереси України під час участі в розробці міжнародних стандартів і їхнього впровадження з метою підвищення якості і конкурентоздатності української продукції і захисту прав споживачів;

налагоджувати функціонування, розвиток і удосконалення національної системи стандартизації відповідно існуючій світовій практиці;

виконувати міжнародні зобов'язання у відношенні умов Меморандуму з МВФ і умов фінансової допомоги Європейського Союзу;

підписали 44 угоди в області стандартизації, метрології і сертифікації з 31 країною, у тому числі з 19 – на міждержавному рівні і налагодити ділові і взаємовигідні взаємини з 100 країнами – членами ISO, ІЕС;

вступити в Європейський комітет стандартизації (CEN), створити необхідні попередні умови для вступу в Європейський комітет зі стандартизації в електротехніку (CENELEC), приєднання до Світової організації торгівлі (WTO) і для вступу в ЄС;

створити в короткий термін і ввести Головний інформаційний фонд, у тому числі фонд стандартів і каталогів ISO, ІЕС, базу даних на компакт – дисках про нормативні документи цих організацій;

прискорити роботи зі створення інформаційного центра Генеральної угоди з тарифів торгівлі Світової організації торгівлі (GATT/WTO) і почати його діяльність;

організувати інформаційне забезпечення українських підприємств і організацій;

усувати зайві технічні перепони в торгівлі, зменшувати технічну і технологічну ізоляцію українських товаровиробників і тим самим збільшувати експорт української продукції;

просувати національні стандарти як міжнародні, що сприяє розвитку економіки України, підвищенню конкурентоздатності української продукції на світовому ринку і зменшенню негативного зовнішньоторговельного сальдо;

проводити навчання українських фахівців зі стандартизації, і залучати їх до розробки міжнародних стандартів і до систематичної перевірки діючих МС.

Таким чином, членство в ISO, ІЕС дає значні можливості Україні, що сприяють її інтеграції у світове економічне співробітництво в області участі національних технічних комітетів зі стандартизації в створенні МС.

Перед ISO стоять проблеми в тім, що збільшення обсягу глобальної торгівлі між державами продовжує перевищувати в 3-4 рази ріст національних економік. Проектування, виробництво, маркетинг і послуги окремих підприємств розподіляються між багатьма країнами, електронний зв'язок збільшив співробітництво людей у кожній галузі і між усіма країнами.

Надзвичайно швидкий розвиток технологій у багатьох секторах економіки буде продовжуватися, що створює як великі можливості, так і істотні небезпеки для загального процвітання суспільства. Стандарти, розроблювальні ISO і іншими організаціями, будуть однією з рухових сил для підтримки міжнародної комерції.

Ключові стратегії спрямовані при цьому на:

здатність розуміти, обслуговувати і задовольняти потреби ринку;

забезпечувати максимальну участь і співробітництво всіх зацікавлених сторін на різних стадіях процедурної системи ISO;

конструювати ділові процеси із широким використанням інформаційних і комунікаційних технологій, щоб краще накопичувати ресурси, необхідні для підтримки зростаючих потреб стандартизації в двадцять першому столітті, а також найбільше ефективно використовувати їх для поліпшення послуг ISO і зниження загальної вартості системи.

Для ISO виділено п'ять головних стратегічних напрямків розвитку:

1. Підвищення відповідальності ISO потребами ринку шляхом більш ефективної участі споживачів і інших шарів суспільства, періодичної переоцінки поточних завдань для створених комітетів, розширення партнерських взаємин з міжнародними організаціями й іншими установами.

2. Просування системи ISO і її стандартів методами удосконалення впливу на керівників промисловості, поліпшенню засобів зв'язку і доставки інформації, посиленню зобов'язань держав – членів, пропагувати стандарти ISO і просувати їх у використання.

3. Оптимізація використання засобів методом обслуговування потреб ринку і забезпечення відповідного фінансування, зосередження на пріоритетах і зниження витрат, повне використання наявного потенціалу інформаційних і комунікаційних технологій.

4. Стимулювання нових програм шляхом розширення технічних послуг ISO, просування стандартів ISO на послуги, розширення глобального визнання оцінки відповідності.

5. Удосконалення інфраструктури національної стандартизації в країнах, що розвиваються, особливо програмами донорської допомоги

У найбільш загальному виді ISO здійснює:

Згоду. ISO забезпечує процедури розробки стандартів, що є відкритими і прозорими для всіх зацікавлених сторін в усьому світі. Система ISO має могутню можливість рішення розбіжностей. Стандарти ISO впроваджують найбільш сприятливу згоду між усіма задіяними сторонами, у відношенні технічних вимог, необхідних для полегшення обміну товарами, послугами й ідеями між людьми всіх націй.

Зарекомендована назва. ISO має репутацію всієї проникаючої і нейтральної організації і користується повагою серед міжнародних організацій (спеціалізовані агентства ООН, WTO, Міжнародна торговельна палата й ін.) У 90-х роках минулого століття назва ISO одержала додаткове визнання завдяки світовій поширеності стандартів серії ISO 9000 разом зі стандартами ISO 14000.

Область поширення. Має справу з повним спектром людської діяльності і ноу-хау, починаючи з технічних вимог до характеристик розміру нарізних сполучень і закінчуючи істотними рисами керування захисту навколишнього середовища в компаніях. У співробітництві з ІЕС і ІТУ (міжнародний союз телекомунікацій) забезпечується охоплення всіх секторів економіки.

Децентралізація керівництва. ISO є великою і розвитою організацією, у якій працюють близько 800 технічних комітетів і підкомітетів, що розробляють стандарти силами понад 2000 робочих груп, під загальною координацією з боку технічного керівного ради. Секретаріати комітетів розміщуються в 30 країнах, дотримуючись в роботі загальних правил ISO.

Національні інфраструктури. Система ISO не може функціонувати без могутніх національних структур, забезпечених членами ISO. Вони роблять щороку тисячі національних погоджених позицій по пропозиціях ISO, а також відбирають і інструктують десятки тисяч осіб, що працюють у делегаціях, щоб відстоювати національні погляди у відповідних комітетах ISO.

Рациональна підтримка. Багато членів ISO є одночасно членами регіональних організацій, що володіють програми співробітництва в області стандартизації і відповідні сфери стандартизації. Так, Україна бере участь у міждержавній раді по стандартизації, метрології і сертифікації країн СНД. Віденська угода (ISO/CEN) для європейського регіону є корисною робочою моделлю, принципи якого заслуговують розгляду в інших регіонах.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте структур системи міжнародних організацій з регулювання світової торгівлі.
2. У чому полягають особливості діяльності регіональних організацій торговельного спрямування?
3. Назвіть багатосторонні міжурядові організації з регулювання світових товарних ринків. Дайте їх загальну характеристику.
4. Якою угодою регулюється міжнародна торгівля послугами і в чому її основний зміст?
5. Які заходи із захисту внутрішнього ринку мають право застосовувати країни-члени СОТ?
6. У чому полягає особливість СОТ? Яка історія її створення?
7. Охарактеризуйте організаційну структуру СОТ.
8. Опишіть процес і проблеми приєднання України до СОТ.
9. Охарактеризуйте міжнародні організації зі стандартизації.
10. Поясніть роль ISO у формування держстандартів України.

Література:

1. Матвієнко В.М. Міжнародні організації: підручник / В.М. Матвієнко, Ю.С. Скороход, А.П. Сапсай, Р.К. Петюр, Н.Л. Яковенко, К.І. Кузнецова,

О.І. Опанасюк, Т.І. Шинкаренко, О.Ю. Ковтун, В.І. Головченко, Н.В. Балюк.
– К.: Видання ДАК, 2015. – 783 с.

2. Циганкова Т.М. Міжнародні організації [Текст] : навч. посіб. / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва ; Мво освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 340 с.

3. Міжнародні організації [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Ковалевський, Ю. Г. Козак, С. Г. Грищенко [та ін.]; ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського. – К. : ЦУЛ, 2003. – 287 с.